CHAPTER 7

OCTAVIO PAZ'IN *VUELTA* ADLI KİTABINDA ŞEHİR İMGESİNİN İŞLENİŞİ

THE CITY IMAGE IN *VUELTA* BY OCTAVIO PAZ

Mehmet İLGÜREL¹

¹Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
e-mail: milgurel@istanbul.edu.tr

DOI: 10.26650/BS/AA14.2021.001-1.07

ÖZ

Bu çalışmamızda Octavio Paz'ın *Vuelta* başlıklı şiir kitabında şehir imgesinin işlenişine dair çözümlemeler gerçekleştirdik. Kullanılan, kente dair imgeler onu şehirlileri tecrit eden ve yalnızlaştıran bir uzam olarak yansıtmaktadır. Çeşitli şiirlerde karakterlerin ve diğer belirli öğelerin şehrin bu güçlü etkisine karşı direnç gösterdikleri ancak bu etkiden kurtulamadıkları görülmektedir. Bununla birlikte, birçok olumlu niteliği üzerinde toplayan doğa ile şehir arasında bir karşıtlık dikkat çekmektedir. Büyük çoğunluğu kenti olumsuz bir biçimde temsil eden söz konusu şiirlerden çeşitli örneklerin çözümlemelerine ağırlık verilmiştir. Bunlar arasında, tipik olarak şehrin bireyler üzerindeki olumsuz ruhsal etkilerini işleyen bir şiirin yanı sıra, bu uzamı direkt olarak yeren bir diğer esere de yer verilmiştir. Bu şiirlerin bağlamı, okuru kentsel çevrede kendini gerçekleştirme ve mutluluğa ulaşma yolundaki kaçınılmaz çaba ile ilgili bir alt metni varsaymaya yöneltilmektedir. Çözümlediğimiz şiirleri ve aynı kitapta yer alan diğerlerini göz önünde bulundurarak, kentsel mekânın pek çok olumsuz göndermeyle, Doğa'nın antitezi olarak temsil edildiği sonucuna varıyoruz. Bu açıdan, doğa ile ilgili öğeler, bütünlük ve doyum getiren diğer unsurların yanı sıra, kentsel mekânın zıt kutbunu temsil eder. Öte yandan şehrin farklı bir kavramın temsil edilmesi amacıyla “fon” ya da araç olarak kullanıldığı şiirlerin çözümlemeleri de gerçekleştirilmiştir. Böylelikle söz konusu kitapta yer alan şiirlerde şehir imgesinin işlev ve niteliklerine bütünsel biçimde açıklık getirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Octavio Paz, şehir, uzam-zaman, imgelem, *Vuelta*

ABSTRACT

This work analyzes Octavio Paz's poetry book *Vuelta* from the viewpoint of the city motif. The images of the city that are employed in these poems portray it as a place that segregates and isolates its inhabitants. We observed that in various poems some characters and certain other elements resist this strong effect of the city without obtaining any results. In addition, the contrast between Nature, which assumes numerous

positive qualities, and the city deserves special attention. Several examples of poems that mostly represent the city in a negative manner were analyzed. Among these works are one that expresses the city's negative mental effect on individuals and another one that directly denigrates the city. The context of these poems leads the reader to consider a possible subtext related to the inevitable effort it takes to achieve fulfillment and happiness in the urban environment. Taking into consideration the poems that we analyzed and others from the same book, we concluded that urban space is presented, with several unfavorable allusions, as the antithesis of Nature. In this respect, elements pertaining to Nature, in addition to others that also bring wholeness and satisfaction, represent the opposite pole of the urban space. In addition, certain poems which make use of the city motif as a means or background for focusing on another concept other than alienation of people from the nature were also analyzed. In this way, the functions and characteristics of the city's image in the book in question were clarified based on an integrated approach.

Keywords: Octavio Paz, city, space-time, imaginary, *Vuelta*

EXTENDED ABSTRACT

This work is an analysis of Octavio Paz's poetry book *Vuelta* from the perspective of imagery related to the city. The most significant images of this kind were examined on the basis of a fundamental opposition that characterizes the poems in question. They reflect the city as "anti-nature," a space that isolates the individual and cuts off its communication with others. The typical cases that we discussed in this work reproduce this basic approach in a variety of forms.

We aimed to establish an overall understanding of the urban space that characterizes *Vuelta*, observing its symbols related to urban imagery. Among the poems in this analysis, we put a special emphasis on "Paisaje inmemorial," which stands out for its direct denigration of the city and "Trowbridge street," which highlights the city's negative influence on its citizens. We also carried out the analysis of "Por la calle de Galeana," which represents the passage of time through the motif of the city. Another poem that reflects the process of literary creation, associating it with Nature, i.e., a space opposed to the city, also was included in this work. Through these typical examples of the urban motifs that are represented in *Vuelta*, we offered reflections on their functions and the characteristics they assume. In addition to this, the analysis of the polarization of the images in the poem "El fuego de cada día" from the perspective of Gilbert Durand's Theory of Anthropological Structures of the Imaginary has an important place in this article.

In *Vuelta*, "Trowbridge street" may be considered the poem that perfectly reflects the poet's notion of the "negative city" in all its aspects, that is, a space opposed to human

nature and one that separates individuals. Although we encounter characters and elements that try to resist this artificial space that paralyzes its dwellers, they seem to be dominated by it in every way. The context of these poems leads us to consider a possible subtext related to the inevitable effort it takes to achieve a sense of fulfillment and happiness in the urban environment. Taking into consideration the poems that are included in this article and others from the same book, we concluded that urban space is represented, with several unfavorable allusions, as the antithesis of Nature. Elements pertaining to Nature, in addition to others that also bring wholeness and satisfaction, represent the opposite pole of the urban space. “Paisaje inmemorial” is another example of the poems that stand out with the importance they place on the negative city motif. Unlike “Trowbridge street,” it represents the city not only as a space that isolates the individual, but also as a grotesque, unnatural, and abnormal one.

The positive value attributed to Nature also characterizes the poem “El fuego de cada día,” which represents the process of formation of the literary work. The process is not viewed as a text being written but as Nature coming into being. The identification of the literary work with flora also confirms the value that Paz attributes to Nature in contrast to the city. We examined the poem, “Por la calle de Galeana” as an example of the city motif used by Paz as a means of handling a different concept. In this case, the city itself has a secondary importance and it serves the poet as a vehicle for representing the course of time through urban images. In a similar way, in “Palabras en forma de tolvana,” the city is used to represent an abstract concept by means of spatializing. Paz’s work in question represents the signification process of a poem, using urban motifs.

Giriş

1962 yılında yayımlanmış olan *Salamandra* adlı kitabı sonrasında Octavio Paz şiirinin temel özelliklerinden biri zamanın ve belleğin uzamlaşması olmuştur. Paz'ın şiiri uzam ve zamana dair çokkatmanlılık ve etkileşimleri çeşitli biçimlerde yansıması bağlamında palimpsest niteliğindedir. Şiirinin bu yönü biçimsel düzeyde, kesintili dizeleri ve ritmik olarak tekrarlanan sözcük gruplarıyla kendisini göstermektedir. Bunlar mantıklı bir söylem ortaya koymaz ya da okuyucuyu bir senteze ulaştırmaz. Bir bütün olarak kabul edilme olanağı tanımayan bu eserler çoktüreli parçalardan meydana gelen mozaik benzeri bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Verani & Clark, 1982, s. 631). Piña Zentella “Octavio Paz'ın Şiirlerinde Şehir Uzamı” adlı çalışmasında Meksikalı şairin şehre değindiği şiirlerinde bu uzamın tümüyle, toplumsal duyarlılığın yitirilmesini ve şehrin sakinlerinin ahlaki gerilemesini yansıttığını dile getirmektedir. Şehirli anonimlikleri, talihsizlikleri, kentin tarihi dönüşümüne ilgisizlikleri ve ruhsal boşlukları ile kendini gösteren bir rutine batmış durumda yansıtılmaktadır (2004, s. 111).

Octavio Paz şiirlerinde şehir imgesinin önemli bir özelliği karşıtların kesişiminin gerçekleştiği bir uzam olmasıdır. Kozmopolit şehirde kamusal ve mahrem, yalnızlık ve kalabalık, geçmiş ve gelecek, bireysellik ve kültürel çokluk, geçmiş ve gelecek kesişip bizi kuşatan bir bütünsellik ortaya çıkarır. Birçok şiirinde tüm anlarıyla yaşamı ve ölümü kapsayan modern şehir anlayışını yansıtmıştır. Söz konusu eserlerde yansıtılan şehirli insanın temel bir özelliği yalnızlıktır. Şehirli insanın bu hali, ilgili uzamda yaşadığı ve kendini iletişimsizlik, günlük telaş ve çevrenin yok edilişi ile gösteren değerler kaybı ile ilişkilendirilmektedir. Yalnızca kendi kişisel geçmişinin sahibi olan bu birey çoğunlukla ailesiyle bile birlikte yaşayamamaktadır. Söz konusu insan geleneksel mimarinin tahrip edildiği, geçmişin uygun biçimde görülmesine geçit vermeyen bir fiziksel çevrede varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda şair yalnızca bireyleri değil yerleri ve nesneleri de yalnız varlıklar olarak sunmaktadır. Çeşitli zamanların da kesiştiği bir yer olan şehirde, tarih, yakın geçmiş ve sürekli planlama ve reform içeren gelecek tasarımıyla dolu baş döndürücü şu an bir araya gelmektedir. Octavio Paz, Meksika Şehri özelinde Kolomb öncesinin, sömürge döneminin ve bu zamanların mimarisinin taşlaşmış ve görenlerin taş kesilmesine neden olan şeyler olduğunu dile getirir. Bununla birlikte bu dönemler canlıdır ve taşlardaki çatlaklardan, yıkıntılardan, Templo Mayor'dan sızmaktadır. Şaire göre zamanlar ve uzamlarla dolup taşan bir yer olan şehrin son derece önemli bir özelliği merkezsizliğidir. Octavio Paz şiirinde merkezin yokluğu boşluk, uçurum ve kaosa dönüş gibi imge ve kavramlarla ilintilidir (Piña Zentella, 2004, s. 106-108). Bu çalışmamızda Octavio Paz'ın *Vuelta* (1976) adlı kitabından şiirlerin çözümlemelerine yer verilecektir.

2. Çözümlemeler

Bu bölümde çözümlemelerini gerçekleştirdiğimiz şiirler, adı geçen kitaptan şehir imgesine belirgin biçimde yer verenler arasından seçilmiştir. Çalışmamızın kapsadığı şiirlerde bu imge önemli bir yere sahiptir ve üzerine fikir yürütmeye olanak tanıyacak kadar bütünlüklü bir biçimde işlenmiştir. Öte yandan, ilgili eserler *Vuelta* adlı kitabı ve Paz'ın şiirlerinin genelini şehir imgesi bağlamında büyük ölçüde temsil edebilecek niteliktedirler.

2.1. “Trowbridge street”¹

Şiir bölünme, yalnızlaşma, yalıtım ve iletişimsizlik çağrıştıran imgelerin belirleyici olduğu bir şehir ortaya koymaktadır. Eserde çok yönlü olarak işlenmiş olan bu kavramlara fiziksel, psikolojik, toplumsal ve metafizik yönleriyle yaklaşılabılır. Eserdeki haliyle şehir durağan, donmuş, soğuk, ıssız, insanları tecrit eden ve yalnızlaştıran bir uzam olarak temsil edilmektedir. Kent dehşet verici haliyle onu bu durumda tutan kötücül bir gücün etkisi altında olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Bu hali, soğuğu, hareketsizliği, insansızlığı ve yıkımı çağrıştıran bir grup imge yoluyla betimlenmektedir. Söz konusu imgeler şehrin hâkim durumuna direnen olumlu öğelerle kutuplaşmaktadır. Daha az sayıdaki bu imgeler ise yaşam, sıcaklık, bütünlük gibi nitelikleriyle küçük ağaç, hayat ağacı ve gündür.

İkinci bölümde “Terk edilmiş bir dil odasında” dizesinde, şiir öznesi söz konusu bölümülüğün kaynağını dilsel bir bağlamda aramaktadır. Ardından özne, dünyanın ve belleğin yok oluşunu dile getirir. Bu yıkım geçmiş ile kültürel bir kopuşu ve insan doğasına uygun bir birlikte yaşam biçiminin olanaksızlığını ima etmektedir. Şiirin üçüncü bölümünde yine ıssızlık, bölünme, yalnızlaşma konularıyla bağlantılı olarak hava motifine yer verilir. Hava bu bölümün başında boşluğu, insansızlığı anlatmak için kullanılan, olumlu ya da olumsuz imge gruplarına ait olmayan bir motif gibi görünmektedir. Ancak, ardından öznenin söylediklerini çözen (“Hava / havadan parmaklarıyla dediklerimi ortadan kaldırıyor”) ve onu engelleyen (“Kapıyı kapayamıyorum / Hava katılaştı”) bir öğeye dönüşmektedir.

Yaşama karşı koyan ve bireyleri tecrit eden bu şehirdeki var oluşunu dile getiren şiir öznesinin söylemi öznel ve mahrem bir tarzdadır. Yer yer hitap ettiği ikinci tekil kişi tek bir karakter ya da varlığa karşılık gelmemektedir. Şiirdeki bulunuşunun nedeni, yalnızlık içindeki öznenin onu bu hale mahkûm eden kentte iletişime geçmek için başka bir varlık arayışında olmasıdır. Dolayısıyla bu yalnızlaştırıcı uzamda somut ya da soyut muhataplar arayışında farklı şeylere bu şekilde hitap ettiği düşünülebilir. İlk üç bölümde özne ile aynı

1 “Trowbridge Sokağı”

şehirde ve durumda bulunan bir birey izlenimi verir. Dördüncü bölümde ise çeşitli imgeler aracılığıyla zamanın duruşu ile ilişkilendirilmektedir. Beşinci bölümde ise bu karakter bir önceki bölümü tamamlayan biçimde çeşitli şehir uzam ve nesneleriyle bağdaştırılmaktadır. Özellikle zaman ve uzam ile ilişkili biçimleri, kötücül şehre karşıt olarak olumlu, kapsayıcı, hareket ve canlılık içeren imgelerdir. Şiirin bu bölümünde özne kökleri gökyüzünde olan ve dalları yeryüzüne uzanan bir ters ağaç imgesi sunmaktadır. Birçok kültürde yer alan bu sembol diğer iki olumlu imge olan “gün” ve “sen” diye hitap edilen karakterle bir araya gelmektedir. Özellikle dördüncü ve beşinci bentlerde ikinci tekil kişinin söyleme dâhil oluşuyla birlikte öznenin yalnızlık ve tecrit hali yerini dişil imgeler aracılığıyla gelen bir tamlik duygusuna ve mutluluğa bırakmaktadır. İlk bentte karşımıza çıkan küçük ağaç şehre direnen bir öge iken ters ağaç kapsayıcı, evrensel bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. “Paisaje inmemorial”: Yalnızlaştıran Şehir

Şiir öznesi soyut imgeler aracılığıyla rahatsız edici, anormal, doğaya zarar veren bir şehir temsil etmektedir. “Bir gün” sözcükleri ile başlayan ikinci bentte ise özne sonunda doğanın galip geleceğine dair bir öngörude bulunmaktadır. Şehrin doğanın dışında bulunmasının olanaklı olmadığını, onu deforme ederek onun yerine geçtiğini ima eder biçimde şehre ait nesneleri doğaya ait varlıklara benzeterek sunar. Bu tür tekinsiz nesnelerden oluşan şehir garip, bozulmuş ve çirkinleşmiş bir doğa olarak yansıtılmaktadır.

Şiir boyunca bu tür çeşitli imgelerle karşılaşmaktadır. Örneğin, elektrik direklerinin donanımları “elektrikli meyveler” olarak temsil edilmektedir. Şiirin başında ve sonunda da yer verilen birer kar tanesi eserdeki en önemli motiflerdir. Her iki durumda da kar taneleri yere düşer. Başta, şehirde düştüğü yer öznenin “öteki kar” olarak ifade ettiği, başkalaşmış, kötü zemindeki kar tabakasıdır. Özne bu yerin maddesini şu şekilde ifade eder: “Gölge ile aynı maddesizlikten / yapılmış / gölgesi yok”. Şehrin kirli zeminindeki kar ayrıca “yakıcı kar” olarak da adlandırılmaktadır. Yine bu bağlamda deniz fenerinin saçtığı ışık demetinin geceyi yaraladığı dile getirilir. Tüm arabaların aynı yere gitmesi de doğaya, doğal olana özgü çeşitliliğin eksikliğine, şehrin düzeninin kısıtlılığına işaret eder.

Öte yandan şiirin başında kent olan ve sonra tekrar doğal bir alan olarak hayal edilen bu yerde varlığı sürekli olan öge kar tanesi olmuştur. Hem şiirin başında şehre, hem de sonunda doğaya “eğimli biçimde” düşmektedir. Bunun belirtilmesinin nedeninin yapay ve doğal biçimler arasındaki bir karşıtlığın vurgulanması olduğu düşünülebilir. Çünkü doğal biçimlerden farklı olan, şehre ait öğeler olarak çoğunlukla dikey ve yatay hatlara sahiptir.

Şairin bu eser aracılığıyla doğayı ve doğal biçimleri dışlayan kentsel yapılaşmaya olan tepkisini, yaratıcı bir biçimde ilişkilendirdiği imgeler yoluyla dile getirdiğini söyleyebiliriz.

2.3. “El fuego de cada día”³: Şairin Yaratıcı Söylemi

Meksikalı romancı Juan García Ponce’ye adanmış şiir, edebi eserin yaratım sürecini uzamsal imgeler aracılığıyla betimlemektedir. Anlatılan dünya ve nesnel dünya bağdaştırılmakta, hem metin hem de nesne olarak kitap çeşitli yollarla gerçek uzam ile ilişkilendirilmektedir. Üzerinde kitabın durduğu masa da “temsil edilen evrenin” bir parçasına dönüşmektedir. Yoktan veya ilksel unsurlardan meydana gelen bir evreni tarif etmesi bağlamında, kullanılan dilin yaratılış mitoslarına öykündüğü düşünülebilir.

Dokuzuncu dizede “el hombre” yani “adam” sözcüğü ile kastedilen kişinin şiirin adandığı Juan García Ponce olduğu kabul edilebilir. İfade edildiği üzere, yazar kurmaca dünya içinde dil aracılığıyla var olmaktadır. Yaratıcı ya da düzenleyici rolü bağlamında bir dizi imge onunla yerdeş niteliktedir yani işlev ya da içerik olarak aynıdır. Bunlar arasında dili, ateşi, akkoru, yakıcılığı, akkor halindeki ağaçları ve bitkileri sayabiliriz. Yaratım süreci ile bağdaştırılan bu imgeler şiirin başlığında da yer alan ateş ile ya doğrudan ya da eserin bağlamında ilişkili öğelerdir. Şiirin başlarında yazarın söyleminin yani dilin de uzam içinde yer aldığı ifade edilmektedir. Öte yandan, dilin uzamın avucunda olduğuna dair betimleme ile mekâna canlılık atfetmektedir. Evrenin canlılığı şiirin öykündüğü yaratılış mitosları ile bağdaştırılabilir bir niteliktir.

Eser genel anlamda, dilin “dünyayı” meydana getirişini betimler. Bu süreci yürütenlerin bir bölümünü saydığımız etkin ve yaratıcı nitelikteki yerdeş imgelerdir. Bu öğeler arasında “heceler”le ilişkilendirilen “bitkilere” de etraflıca yer verilmektedir. Şiirin kozmosunu oluşturmaları sürecinde, bitkilerin hareket kapasiteleri vurgulanır ve ayrıca sessizliği parçalayıp sesleri var eden de onlardır. Öznenin bitkilerle dil arasında kurduğu denklik önemlidir. Öncelikle her ikisinin de kendi bağlamında canlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Öte yandan ikisi de daha küçük birimlerin türemesi ile meydana gelmiş daha büyük ve kapsamlı yapılardır. Nasıl dallar ve yapraklar bir ağacı oluşturuyorsa heceler de aynı şekilde dilin yapı taşları olan birimlerdir. Bunun yanı sıra, şiirin evrenin oluşmasında ışığın da heceler aracılığıyla ortaya çıktığı ifade edilmektedir.

Şiirin dile getirdiği, çeşitli öğelerin bir araya gelişiyle gerçekleşen oluşum süreci Gilbert Durand'ın *İmgelemin Antropolojik Yapıları*⁴ kuramında yer alan bir imgeler grubu ile doğrudan örtüşmektedir. “Sentetik Yapı” olarak adlandırılan bu imgeler grubunun belirleyici ilkeleri arasında sistemleşmeyi ve karşıtların birliğini sayabiliriz. Söz konusu yapının en önemli sembollerinden biri şiirde de merkezi bir yeri olan ateştir. Sözüünü ettiğimiz gibi şiir bütünüyle imgelemin sentetik yapısını yansıtmaktadır. Adı geçen yapı Durand'ın imgelemin iki ana “kutbu”⁵ olarak belirlediği gündüz ve gece rejimlerinden ikincisine aittir. Gece rejimine özgü başka imgelere de yer veren şiirin son altı dizesinde gündüz rejimine yani karşıt kutba özgü yıldırım, geometri ve gün imgeleri bir araya gelmektedir. Şiirin sonunda gerçekleşen, imgelem kapsamındaki bu kökten değişiklik dikkat çekicidir. Eserin genelinde betimlenen edebi yaratım sürecinin tamamlanışına işaret eden bu son dizelerde göze çarpan imgelem rejimi değişikliği anlatıma farklı bir boyut katarak monotonluğu engellemektedir. Öte yandan bu dizelerde şiirde süregelen anlatım bütünlüğü korunmaktadır. Bununla birlikte, değindiğimiz imgeler öncekilere karşıt doğaları nedeniyle şiirin sonunda okurda güçlü bir etki uyandırmaktadır.

2.4. “Por la calle de Galeana”⁶: Şehir ve Zaman

Şiir zamanın akışını yansıtan çeşitli imge ve tasarıları okura sunmaktadır. Zaman ve uzamın birbirine karıştığı, şehirle ilgili çeşitli imgeler kullanılarak öğlenden geceye doğru geçen süre betimlenmektedir. Eserin ilk dizesinde saat sesini çağrıştıran çekiç sesleri zamana gönderme yapmaktadır. Yine bu kıtada inşaat işçilerinin yer aldığı bir tasarım akşamın geceye dönüşünü resmeder. Söz konusu olan, işçilerin “Paydos saatinin ucundan dikey biçimde inişleri” imgesidir. Periyodik sesleri iniş hareketi ile birleştiren ilk kıtanın bir saat kadranı imgesini oluşturduğu düşünülebilir.

İkinci kıtada “mavi ve iyi geceler” sözcüklerinin bir araya getirilişi uzam ve zamanın kesişiminin diğer bir örneğidir. Bu dizeden sonra canlılığın, ışığın azalmasını, ıssızlaşmayı ve renklerin değişmesini temsil eden soyut imgelerle geceye geçiş, betimlenmektedir. İkinci kıtada su birikintisinin “anemili” olarak anılması ve sonra akşam güneşinin renklerini yansıttığını ifade etmek için “alevlendiğinin” dile getirilmesi de zamansal ve zamansal dönüşümün özgün imgelerindendir.

4 Bkz. Gilbert Durand (1964) *Sembolik İmgelem*, İstanbul, İnsan Yayınları, 1998.

5 “Söz konusu kuram imgelemimizde ikili bir kutupluluk olduğunu öne sürmekte ve zihnimizi meşgul eden sonsuz sayıdaki imgelerin çeşitli biçimlerde ve düzeylerde bunların etkisi altında olduğunu kabul etmektedir. Bu ayrım Durand tarafından gece ve gündüz rejimleri olarak adlandırılmaktadır.” (İlgürel, 2017, s. 109)

6 “Galeana Sokağı Boyunca”

2.5. “Palabras en forma de tolvana”⁷: Şehre Ait İmgeler ve Şiirin Anlamlandırılışı

Meksikalı şair José Emilio Pacheco’ya adanmış şiirde “Hiçbir yere bakmayan pencere” ve toz girdabı imgeleri tecridin ve iletişimsizliğin egemen olduğu bir şehir izlenimi uyandırmaktadır. Görüşü engelleyerek bireyleri izole eden bu iki imge bir araya gelerek okurda daha güçlü bir etki yaratmaktadır. Pencere imgesini bir kitap kapağı olarak kabul ettiğimizde ise farklı anlam boyutu karşımıza çıkar. Bu durumda, pencere açıldığında ortaya çıkan girdaplar şiirin bölümleri yani metin parçalarıdır. Bu girdaplar dil ile ilişkilendirilebilir ve daha kesin olarak da şiirin anlamlandırılması sürecini ortaya koymaktadır. Şiire bu bağlamda yaklaştığımızda temelde göreceliğinin vurgulandığını düşünebiliriz. Bu açıdan, sözcüklerin, içeriklerini tamı tamına ve genelgeçer bir biçimde yansıtan araçlar olmadıkları dile getirilmektedir. Şiirlerin toz girdapları biçiminde temsil edilmesi onları bu kapsamda kaotik yapılar olarak yansıtmaktadır. “Şimdi / farklı bir uzamda açılıyorlar” dizeleri eserin farklı bir okur tarafından anlamlandırılışını gündeme getirmektedir. Artık onları toz değil yankı girdapları olarak anmaktadır. Sonraki dizelerde bu girdapların her zaman farklı şeyler söylediği dile getirilir. Diğer bir deyişle, her bir okurun anlamı farklı bir biçimde tekrar yapılandığı ifade edilmektedir. Hem ilk dizelerde verilen izole edici şehir izlenimi hem de şiirin anlamlandırılması eksenindeki yorumlanışı temelde bir iletişim olanaksızlığı temasını yansıtmaktadır.

Değerlendirmeler

“Trowbridge street” başlıklı şiiri Octavio Paz’ın *Vuelta* adlı kitapta yer verdiği olumsuz şehir motifinin örneği olarak ele aldık. Bu şiir, şehri insan doğasına karşıt, onu yalıtın ve yalnızlaştıran bir uzam olarak betimlemektedir. Yapay, bireyleri hareketsizleştiren ve birbirinden ayıran bu uzama direnen imge ve karakterlere yer verilse de şehir onlara göre daha baskın olarak yansıtılır. Bu durumun, şehir yaşamının kaçınılmazlığına ve bireylerin mutluluğa ve tamlik hissine ulaşmak için çaba gösterme zorunluluğuna işaret ettiği düşünülebilir. Bu şiire ve kitaptaki diğerlerine bir bütün olarak yaklaştığımızda olumsuz şehir motifinin karşıt kutbu olarak doğaya yer verildiğini görebiliriz. Doğaya ilişkin öğeler mutluluk ve bütünlenme getiren bazı diğer imgelerle birlikte şehrin karşısında yer almaktadır. “Paisaje inmemorial” başlıklı şiir ise *Vuelta*’da yer alan, olumsuz şehir motifini ön planda bulunduran eserlerin bir örneğidir. Bu eser şehri bireyin yalnızlaşması gibi konularla bir araya getiren “Trowbridge street”ten farklı olarak onu doğrudan çirkin ve anormal bir uzam olarak betimlemektedir.

Doğaya atfedilen olumlu değer, edebi eserin yaratılma sürecinin işlendiği “El fuego de cada día” başlıklı şiirde de karşımıza çıkmaktadır. Eserin meydana gelişi, bir metnin yazılması olarak değil, doğanın ortaya çıkışı olarak temsil edilmiştir. Edebiyat eserinin yapısının bitki örtüsü imgeleriyle benzeştirilmesi Paz’ın doğaya şehir karşısında atfettiği değeri doğrulamaktadır. Bu çalışmamızda “Por la calle de Galeana” başlıklı şiiri, şehrin farklı bir kavramın işlenmesinde araç olarak kullanılışının örneği olarak inceledik. Bu eserde kent ikinci derecede bir yere sahip olup zamanın akışı onun aracılığıyla ortaya konmaktadır. Benzeri biçimde “Palabras en forma de tolvenera” adlı şiir de şehre soyut bir kavramın şiirsel bağlamda uzamsallaştırılarak yansıtılması amacıyla yer vermektedir. Söz konusu şiir, şehre ilişkin motiflerden hareketle edebi eserin anlamlandırılması sürecini temsil etmektedir.

Sonuç

Bu çalışmamızda Octavio Paz’ın *Vuelta* başlıklı şiir kitabında şehir imgesinin işlenişini inceledik. Çözümlediğimiz şiirler, şehri bireyi tecrit eden ve yalnızlaştıran, doğaya taban tabana karşıt bir uzam olarak yansıtmaktadır. Kitaptan seçtiğimiz örnekler kenti genel olarak bu ekseninde ancak farklı biçimlerde işlemektedir. Bu çeşitlilikten yola çıkarak şehir motifinin kitaptaki kullanımına dair bütünsel bir kavrayış sağlamayı amaçladık. Kentliler üzerindeki olumsuz ruhsal etkilerini konu alan bir şiirin yanı sıra bu uzamı direkt olarak yeren bir diğer esere de çözümlediklerimiz arasında yer verdik. Kent motifi üzerinden zamanın akışının temsil edildiği bir şiir de çalışmamızda yer almıştır. Edebi yaratım sürecini, şehrin karşıt bir uzam olarak doğa ile ilişkilendirerek yansıtan bir şiirin incelemesini de gerçekleştirdik. Bu örnekler şairin *Vuelta* başlıklı kitabında kentin yansıtılma biçimlerine ve ona yüklenen işlevlere açıklık getirmektedir. Şiirlerin yer verdiği imgeleri temel alarak gerçekleştirilen bu incelemede “El fuego de cada día” adlı şiirin çözümlemesinde, Gilbert Durand’ın İmgelemin Antropolojik Yapıları kuramı bağlamında imgelerin kutuplaşması anlayışından yararlanılarak özgün bir bakış açısı sağlanmaya da gayret edilmiştir.

Kaynakça / References

- İlgürel, M. (2017). Luis García Montero Şiirlerinin İmgelemin Antropolojik Yapıları Kuramı Bakış Açısından Çözümlemesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 34(2), 107-126.
- Paz, O. (1969). *Los hijos del limo - Vuelta*. Bogotá: Oveja Negra.
- Piña Zentella, M. (2004). Visión urbana en los poemas de Octavio Paz. *Cuadernos americanos* (104), 102-118.
- Verani, H. J., & Clark, D. D. (1982). Octavio Paz and the Language of Space. *World Literature Today*, 56(4), 631-635.

EKLER

Çözömlenen Şiirler ve Türkçeye Çevirileri⁸

TROWBRIDGE STREET
1
El sol dentro del día
El frío dentro del sol.
Calles sin nadie
autos parados
Todavía no hay nieve
hay viento viento
Arde todavía
en el aire helado
un arbolito rojo
Hablo con él al hablar contigo
2
Estoy en un cuarto abandonado del lenguaje
Tú estás en otro cuarto idéntico
O los dos estamos
en una calle que tu mirada ha despoblado
El mundo
imperceptiblemente se deshace
Memoria
desmoronada bajo nuestros pasos
Estoy parado a la mitad de esta línea
no escrita
3
Las puertas se abren y cierran solas
El aire
entra y sale por nuestra casa
El aire
habla a solas al hablar contigo
El aire
sin nombre por el pasillo interminable
No se sabe quién está del otro lado
El aire
vuelve aire todo lo que toca
El aire
con dedos de aire disipa lo que digo
Soy aire que no miras
No puedo abrir tus ojos
No puedo cerrar la puerta
El aire se ha vuelto sólido

TROWBRIDGE STREET
1
Günün içinde güneş
Güneşin içinde soğuk
Kimsesiz sokaklar
durmuş arabalar
Hala kar yok
rüzgar rüzgar var
Donmuş havada
yanar hala
bir küçük kırmızı ağaç
Onunla konuşunca seninle konuşuyorum
2
Terk edilmiş bir dil odasında
Sen de bunun aynısı bir odadasın
Ya da ikimiz de
senin bakışının boş bıraktığı bir sokaktayız
Dünya
usulca yok oluyor
Bellek
adımlarımızın altında yıkılmış
Yazılmamış
bu dizenin ortasında kalakaldım
3
Kapılar kendi kendilerine açılıyor ve kapanıyor
Hava
evimize giriyor ve çıkıyor
Hava
seninle konuşurken kendi kendine konuşuyor
Hava
bitmek bilmeyen koridor boyunca isimsiz
Bilinmez öteki taraftaki kim
Hava
dokunduğu her şeyi havaya dönüştürüyor
Hava
havadan parmaklarıyla dediklerimi ortadan kaldırıyor
Bakmadığın havayım
Açamıyorum gözlerini
Kapıyı kapayamıyorum
Hava katılaştı

4

Esta hora tiene la forma de una pausa
 La pausa tiene tu forma
 Tú tienes la forma de una fuente
 no de agua sino de tiempo
 En lo alto del chorro de la fuente
 saltan mis pedazos
 el fui el soy el no soy todavía
 Mi vida no pesa

El pasado se adelgaza

El futuro es un poco de agua en tus ojos

5

Ahora tienes la forma de un puente
 Bajo tus arcos navega nuestro cuarto
 Desde tu pretil nos vemos pasar
 Ondeas en el viento más luz que cuerpo
 En la otra orilla el sol crece

al revés

Sus raíces se entierran en el cielo
 Podríamos ocularnos en su follaje
 Con sus ramas prendemos una hoguera
 El día es habitable

6

El frío ha inmovilizado al mundo
 El espacio es de vidrio

El vidrio es de aire

Los ruidos más leves erigen
 súbitas esculturas
 el eco las multiplica y las dispersa
 Tal vez va a nevar
 Tiembla el árbol encendido
 Ya está rodeado de noche
 Al hablar con él hablo contigo

(Paz, s. 159-160)

4

Bir ara biçiminde bu saat
 Ara senin biçiminde
 Sen bir kaynak biçimindesin
 suyun değil zamanın
 Yukarıda kaynağın çağladığı yerde
 parçalarım fırlıyor
 ben olmuş olan ben olan hala daha olmadığım
 Yaşamımın bir ağırlığı yok

Geçmiş zayıflıyor

Gelecek gözlerinde biraz su

5

Şimdi bir köprü biçimindesin
 Odamız kemerlerinin altında seyrediyor
 Parmaklıklarından görüyoruz geçişimizi
 Rüzgârda dalgalanıyorsun bedenden fazla ışık
 Öteki tarafta güneş büyüyor

baş aşağı

Kökleri gökyüzüne gömülü
 Yaprakları arasında saklanabiliriz
 Dalları ile bir ateş yakabiliriz
 Gün yaşamaya elverişli

6

Dünyayı soğuk hareketsizleştirdi
 Boşluk camdan

Cam ise havadan

En hafif gürültüler
 anlık heykelleri oluşturuyor
 yankı onları çoğaltıyor ve dağıtıyor
 Belki de kar yağacak
 Titriyor alevlenmiş ağaç
 Etrafını gece sarmış artık
 Onunla konuşunca seninle konuşuyorum

PAISAJE INMEMORIAL

A José de la Colina

Se mece aérea
se desliza
entre ramas troncos postes
revolotea
perezosa
entre los altos frutos eléctricos
cae
oblicua
ya azul
sobre la otra nieve
Hecha
de la misma inmaterialidad que la sombra
no arroja sombra alguna
Tiene
la densidad del silencio
La nieve
es nieve pero quema
Los faros
perforan súbitos túneles
al instante
desmoronados
La noche
acribillada
crece se adentra
se ennochece
Pasan
los autos obstinados
todos
por distintas direcciones
hacia el mismo destino

Un día

en los tallos de hierro
estallarán las lámparas

Un día

el mugido del río de motores
ha de apagarse

Un día

estas casas serán colinas
otra vez

el viento entre las piedras
hablará a solas

Oblicua

entre las sombras

insombra

ha de caer

casi azul

sobre la tierra

La misma de ahora
la nieve de hace un millón de años

(Paz, s. 157-158)

KADİM MANZARA

José de la Colina'ya

Sallanıyor havaya özgü biçimde
kayıyor
dallar direk tomruklar arasında
tembelce
uçuyor
yüksek elektrikli meyveler arasında
eğimli
düşüyor
rengi mavi artık
öteki karın üstüne
Gölge ile aynı maddesizlikten
yapılmış
gölgesi yok
Yoğunluğu
sessizliğinki ile aynı
Kar
kar ama yakıyor
Deniz fenerleri
hemen
yok olan
anlık tüneller açıyor
Gece
delik deşik
büyüyor derinleşiyor
gece içeri sızıyor
İnatçı otomobiller
geçiyor
hepsi
farklı yönlerden
aynı hedefe

Bir gün

demir gövdelerde
lambalar patlayacak

Bir gün

motorlar nehrinin böğürmesi
bitmeli

Bir gün

bu evler tepelere dönüşecek
tekrar

rüzgar taşlar arasında
tek başına konuşacak

Gölgeler arasında

çapraz

gölge olmayan

düşmeli

toprağın üstüne

neredeyse mavi

Şimdikiğin aynısı
bir milyon sene önceki kar

Şimşeklerden bitki örtüleri,
Yankıların geometrileri:
Yaprak kâğıt üzerinde
şiiir
gün gibi olur
uzamın avucu üzerinde.

POR LA CALLE DE GALEANA

A Ramón Xirau

Golpean martillos allá arriba
voces pulverizadas
Desde la punta de la tarde bajan
verticalmente los albañiles

Estamos entre azul y buenas noches
aquí comienzan los baldíos
Un charco anémico de pronto llamea
la sombra de un colibrí lo incendia

Al llegar a las primeras casas
el verano se oxida
Alguien ha cerrado la puerta alguien
habla con su sombra

Pardea ya no hay nadie en la calle
ni siquiera este perro
asustado de andar solo por ella
Da miedo cerrar los ojos

(Paz, s. 154-155)

PALABRAS EN FORMA DE TOLVANERA

A José Emilio Pacheco

Abro la ventana
que da
a ninguna parte
La ventana
que se abre hacia dentro
El viento
levanta
instantáneas livianas
torres de polvo giratorio
Son
más altas que esta casa
Cabén
en esta hoja
Caen y se levantan
Antes que diga
algo
al doblar la hoja
se dispersan
Torbillos de ecos
aspirados inspirados
por su propio girar
Ahora
se abren en otro espacio
Dicen
no lo que dijimos
otra cosa siempre otra
la misma cosa siempre
Palabras del poema
no las decimos nunca
El poema nos dice

(Paz, s. 155-156)

GALEANA SOKAĞI BOYUNCA

Ramón Xirau'ya

Çekiç darbeleri orada yukarılarda
Un ufak sesler
Paydos saatinden iniyorlar
inşaat işçileri dikey biçimde

Mavi ve iyi gecelerin arasındayız
burada başlıyor boş araziler
Anemili bir su birikintisi alevleniyor aniden
bir sinekkuşunun gölgesi onu ateşe veriyor

İlk evlere gelince
yaz paslanıyor
Biri kapıyı kapattı biri
gölgesiyle konuşuyor

Renkler kahveye dönüyor kimse yok sokakta
bu köpek bile
orada yürümekten ürkmüş
korkutuyor gözleri kapatmak

TOZ BULUTU BİÇİMİNDE SÖZCÜKLER

José Emilio Pacheco'ya

Hiçbir yere bakmayan
pencereyi
açıyorum
İçeri doğru açılan
pencereyi
Rüzgar
anlık hafif
dönen rüzgar kuleleri
kaldırıyor
Bu evden
daha yüksekler
Bu kağıda
sığarlar
İniyorlar ve kalkıyorlar
Yaprağı çevirince
ben bir şey
söylemeden
dağılıyorlar
Kendi dönüşleri ile
nefesle alınan verilen
yankı girdapları
Şimdi
farklı bir uzamda açılıyorlar
Bizim
söylemediğimizi söylüyorlar
başka bir şey hep başka
hep aynı şey
Şiirin sözcükleri
hiç söylemediğimiz
Şiirin söylediği